

УДК 351.746.1

DOI: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.51.241998>

Квіткін Петро Васильович, кандидат філософських наук, професор, професор кафедри філософії, Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Україна
e-mail: petrkvitkin@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-1598-1425

Дятлова Ірина Володимирівна, кандидат філософських наук, старший викладач кафедри філософії, Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Україна
e-mail: irena518@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-3063-9772

Петрова Людмила Олександрівна, кандидат філософських наук, доцент, учений секретар, Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Україна
e-mail: luida64p@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-9341-1030

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ОСОБИСТОСТІ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Розглянуто проблему інформаційної безпеки особистості в сучасному соціумі. Здійснено аналіз нормативно-правового забезпечення інформаційної безпеки суспільства й особистості, концептуальних підходів до дослідження сутності і змісту інформаційної безпеки особистості. Обґрунтовано розуміння інформаційної безпеки особистості як інтегральної якості особистості. Визначено сутність і зміст інформаційної безпеки особистості.

***Ключові слова:** інформаційна безпека, інформаційна безпека особистості, зміст інформаційної безпеки особистості.*

Постановка проблеми. Проблема інформаційної безпеки особистості постає актуальною науковою проблемою, яка має теоретичне і практичне значення, що виявляється в декількох аспектах.

По-перше, проблема інформаційної безпеки була і залишається однією із фундаментальних проблем буття людства, що справляє безпосередній вплив на стан національної безпеки держави, ефективність і сталий розвиток суспільства. Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах трансформації

системи міжнародних відносин, зростання ролі засобів збройного насильства в реалізації геополітичних стратегій і забезпеченні національних інтересів держав, загострення глобальних і виникнення новітніх загроз існуванню цивілізації, у процесі цивілізаційної ідентифікації народів. В умовах сьогодення зростають інформаційне протистояння й інформаційна протидія, спрямовані на поширення власних світоглядних позицій, способу життя і культури, розуміння минулого і сучасного.

Особливої актуальності проблема інформаційної безпеки особистості набуває для українського суспільства, яке є об'єктом інформаційно-пропагандистських та інформаційно-психологічних операцій противника. Реаліями сьогодення є проблеми в соціально-економічному розвитку країни, процесів політичної і духовної сфер суспільної життєдіяльності, які використовуються для дискредитації внутрішньої та зовнішньої політики держави, національно-історичних цінностей і євроатлантичних прагнень українського народу.

По-друге, актуальність проблеми зумовлена наявністю протилежних підходів до розуміння сутності інформаційної безпеки особистості. У нормативно-правових актах і дослідженнях науковців домінують два основні підходи до вирішення проблеми: розуміння сутності інформаційної безпеки суспільства й особистості через захищеність або як здатність суб'єкта зберігати свої системоутворюючі властивості й основні характеристики при впливах на кіберпростір, інформаційно-комунікаційні технології, як характеристика стану соціальної спільноти.

По-третє, усвідомлення сутності і змісту інформаційної безпеки особистості є необхідною передумовою для формування державної політики щодо захисту інформаційної безпеки особистості, визначення сутності, змісту і соціального механізму формування інформаційної безпеки особистості, основних напрямів діяльності з підвищення ефективності функціонування в сучасних умовах.

По-четверте, особистість є носієм різноманітної інформації, витік якої за умов дестабілізації функціонування свідомості і психіки особистості в результаті інформаційних та інформаційно-психологічних впливів у сучасних умовах справляє суттєвий вплив на стан національної безпеки і міжнародний авторитет держави, процеси суспільної життєдіяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема інформаційної безпеки держави й особистості як актуальна проблема сьогодення знайшла закріплення в нормативно-правових актах, дослідженнях вітчизняних і закордонних дослідників.

Загальні проблеми інформаційної безпеки стали предметом досліджень В. Богуша, О. Юдіна, О. Дзьобаня, О. Данильяна, Є. Мануйлова, В. Пилинчука, Н. Волошина, Ю. Мелякової, В. Фурашова, А. Фороса, В. Ліпкана.

Правовий аспект інформаційної безпеки досліджують В. Абакумов, Б. Кормич. Проблемам інформаційної безпеки особистості присвятили наукові дослідження М. Воротнюк, О. Сушко, О. Золотар, Я. Жарков, М. Дзюба, І. Замаруєва, О. Шаратова, В. Петрик, Ю. Рублик, Л. Маніна, А. Єльніков, Г. Грачев, І. Кукан. Проблема пошуку шляхів забезпечення інформаційної безпеки відображена в дослідженнях А. Гуза, В. Гурковського, О. Довганя, С. Домбровської, О. Дзьобаня, В. Пилипчука, А. Манойло, Л. Дж. Хоффмана, О. Тихомирова, Р. Марутяна, О. Семченка та В. Петрика. Загрози інформаційній безпеці держави й особистості досліджуються В. Ливенко, Я. Жарковим, Л. Компанцевою, В. Остроуховим, В. Петриком, М. Присяжнюком, Є. Скулишом, Р. Чирвою, П. Шпигою, Р. Рудником, Г. Сасином.

У дослідженнях науковців сформульовано підходи до дослідження проблем інформаційної безпеки держави й особистості, накопичено певний досвід осмислення сутності і змісту феномену безпеки держави й особистості, проаналізовано загрози і виклики інформаційній безпеці держави й особистості, запропоновано шляхи захисту інформаційної безпеки держави й особистості, що беззаперечно становить науково-теоретичну базу і методологічну основу подальших наукових досліджень проблеми. Разом із тим, високо оцінюючи наявні дослідження, слід зазначити, що в попередніх дослідженнях не враховано тенденції сучасної еволюції інформаційного протистояння та боротьби і, відповідно, шляхів забезпечення інформаційної безпеки. Насамперед це виявляється в розгляді інформаційної безпеки особистості як об'єкта захисту, ігноруванні розуміння особистісного рівня інформаційної безпеки як інтегральної якості особистості.

Метою статті є теоретико-методологічний аналіз сутності і змісту інформаційної безпеки особистості як інтегральної якості особистості.

Виклад основного матеріалу. Інформаційна безпека держави українськими та закордонними дослідниками розглядається як невід'ємна складова національної безпеки [1–3]. Більше того, інформаційна безпека в такому аспекті розглядається не просто як окремих елемент національної безпеки, але як її інтегральна, наскрізна характеристика та показник захищеності громадян, суспільства і держави.

У дослідженнях інформаційної безпеки застосовуються різноманітні підходи, що зумовлює наявність як доктринальних, енциклопедичних, так і нормативно-правових визначень сутності інформаційної безпеки. Методологічні підходи, способи їхнього утворення і закріплення, сфери існування і практичного застосування у цих дослідженнях суттєво відрізняються. Зазначена багатогранність зумовлена багатоаспектністю феномену інформаційної безпеки, зверненням до проблем безпеки представників різних галузей наукового знання, предметом конкретних наукових досліджень.

Наявність в українській науковій спільноті активного концептуально-теоретичного дискурсу щодо поняття «інформаційна безпека» та її проблематики зумовлює необхідність аналізу існуючих підходів до його визначення.

Із початку становлення наукового осмислення проблеми спостерігалось ототожнення понять «інформаційна безпека» і «безпека інформації». Таке ототожнення мало місце в працях як вітчизняних, так і закордонних дослідників. Прикладом може бути визначення інформаційної безпеки Л. Дж. Хоффманом: «інформаційна безпека – стан інформації, у якому забезпечується збереження визначених політикою безпеки властивостей інформації» [4]. Російський дослідник А. Тер-Акопов інформаційну безпеку розуміє як стан захищеності інформації, що забезпечує життєво важливі інтереси людини [5, с. 42].

Разом із тим більшість дослідників розмежовує поняття «інформаційна безпека» і «безпека інформації», наголошуючи на тому, що при визначенні безпеки інформації об'єктом виступає власне інформація, а інформаційної безпеки – безпека як частина цілого [6, с. 53–56]. О. Дзьобань і В. Пилипчук визначають інформаційну безпеку як стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства та держави в інформаційній сфері від зовнішніх і внутрішніх викликів і загроз, що забезпечує їхній сталий розвиток [7, с. 150].

О. Баранов визначає інформаційну безпеку як стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави, за яким зводиться до мінімуму заповідання збитків через неповноту, несвоєчасність і недостовірність інформації, через негативний інформаційний вплив, негативні наслідки функціонування інформаційних технологій, а також через несанкціоноване поширення інформації [8, с. 160]. В. Богуш визначає, що інформаційна безпека – це стан захищеності інформаційного середовища суспільства, який забезпечує його формування, використання і розвиток в інтересах громадян, організацій, держави [9].

Автори підручника «Інформаційна безпека особистості, суспільства, держави» визначають інформаційну безпеку як стан захищеності потреб в інформації особи, суспільства й держави, при якому забезпечується їхнє існування та прогресивний розвиток незалежно від наявності внутрішніх і зовнішніх інформаційних загроз [10]. Інформаційну безпеку суспільства дослідники розуміють як неможливість завдання шкоди його духовній сфері, культурним цінностям, соціальним регуляторам поведінки людей, інформаційній інфраструктурі і повідомленням, що передаються за її допомогою, а інформаційну безпеку особистості як стан людини, у якому його особистості не може бути завдано істотної шкоди шляхом здійснення впливу на навколишній інформаційний простір.

За енциклопедичними визначеннями поняття «інформаційна безпека» насамперед має такі тлумачення: гарантування свободи інформаційної діяльності та права доступу до інформації в національному інформаційному просторі України; підтримка розвитку національних інформаційних ресурсів України з урахуванням досягнень науки і техніки та особливостей духовно-культурного життя народу України; захист права власності всіх учасників інформаційної діяльності в національному просторі України; захист національного інформаційного простору України від розповсюдження спотвореної або забороненої для поширення законодавством України інформаційної продукції; установлення законодавством режиму доступу іноземних держав або їхніх представників до національних інформаційних ресурсів України та порядок використання цих ресурсів на основі договорів з іноземними державами; законодавче визначення порядку поширення інформаційної продукції зарубіжного виробництва на території України [11, с. 744].

За другим підходом інформаційна безпека розуміється як здатність суб'єкта зберігати свої системоутворюючі властивості, основні характеристики при патогенних дезорганізуючих, деструктивних впливах на кіберпростір, інформаційно-комунікаційні технології. На думку дослідників, інформаційна безпека виражає характеристику стану соціальної спільноти [12], готовність і здатність інформаційної сфери особистості ефективно функціонувати в умовах інформаційно-пропагандистських та інформаційно-психологічних впливів на свідомість і психіку особистості, цивілізаційної ідентифікації соціуму й особистості, соціокультурних трансформацій суспільства [13, с. 386].

Таким чином, спираючись на домінуючі в науковому дискурсі наративи щодо визначення сутності поняття «інформаційна безпека особистості», можливо зробити висновок, що вони не у повному обсязі розкривають сутність цього поняття.

По-перше, така інтегральна складова існуючих визначень сутності інформаційної безпеки особистості, як «стан захищеності», розкриває не сутність інформаційної безпеки, а лише акцентує увагу на наявності певних рівнів захищеності, якими можуть бути: високий, середній, низький або недостатній.

По-друге, така інтегральна складова існуючих визначень сутності інформаційної безпеки особистості, як «захищеність», ігнорує, з одного боку, трансформацію інформаційного протистояння та інформаційної боротьби, а з іншого – розуміння особистісного рівня інформаційної безпеки як інтегральної якості особистості, розглядаючи інформаційну безпеку особистості лише як об'єкт захисту. Суб'єктом захисту безпеки особистості в інформаційній сфері за таким підходом постають лише держава, її органи та установи.

По-третє, розуміння інформаційної безпеки як здатність суб'єкта зберігати свої системоутворюючі властивості, основні характеристики при патогенних дезорганізуючих, деструктивних впливах на кіберпростір, інформаційно-комунікаційні технології або як стан соціальної спільноти є досить загальним, не відображає, з одного боку, у чому саме полягає здатність суб'єкта, а з іншого – не розкриває зміст інформаційної безпеки.

Діяльність держави як суб'єкта інформаційної безпеки особистості має багатовікову історію, коли держава забезпечувала перекриття каналів впливу на свідомість і психіку особистості негативної та деструктивної інформації. Зростання ролі держави як суб'єкта забезпечення інформаційної безпеки особистості відбувалося під час ведення війн та у період холодної війни. Намагання держави обмежити і контролювати інформаційний та інформаційно-психологічний впливи на свідомість і психіку особистості має прояви і в умовах сьогодення.

Б. Кормич наголошує, що комплекс питань інформаційної безпеки держави включає такі вектори державної діяльності, як: безпека розвитку інформаційної сфери держави; захист національного інформаційного ринку; забезпечення міжнародної інформаційної безпеки (зокрема, попередження інформаційного тероризму, використання інформаційної зброї, інформаційної війни); захист та обмеження обігу інформації в цілях безпеки; захист інформаційної інфраструктури держави тощо [14, с. 17–18].

Напрями діяльності окремих держав щодо запобігання інформаційному й інформаційно-психологічному впливу на свідомість і психіку особистості ґрунтовно розкрито в монографії «Інформаційна безпека людини: теорія і практика» [15, с. 125–127].

Аналізуючи світовий досвід протидії інформаційно-психологічним акціям, доцільно звернутися до досвіду Тайваню щодо ефективної протидії дезінформації. Вищі урядовці мають відреагувати на появу ворожого скиду в інформаційний простір протягом години. Вважається, що якщо не запустити контрповідомлення, не приготувати відеоролики, фільми чи хоча б картинки через шість годин, протидія стає безнадійною. На відміну від інших владних режимів у Азії, Тайвань вирішив боротися з дезінформацією не запровадженням цензури чи обмежень, а оперативністю та демократичністю засобів масової інформації (ЗМІ) [16].

З метою протидії поточним і прогнозованим загрозам національній безпеці та національним інтересам України в інформаційній сфері, забезпечення інформаційної безпеки України, ефективної протидії пропаганді, деструктивним дезінформаційним впливам та кампаніям, недопущення маніпулювання громадською думкою відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України, створено Центр протидії дезінформації як робочий орган

Ради національної безпеки і оборони України [17], діяльність якого регламентована Положенням про Центр протидії дезінформації [18]. Із Центром протидії дезінформації співпрацює Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки, який створено при Міністерстві культури та інформаційної політики України.

Дійсно, держава була і буде залишатися суб'єктом забезпечення інформаційної безпеки особистості. Однак умови сьогодення вносять суттєві корективи до змісту і напрямів діяльності держави як суб'єкта інформаційної безпеки. До складових цієї діяльності слід віднести: захист національного інформаційного простору від розповсюдження спотвореної або забороненої для поширення законодавством країни інформаційної продукції; проведення активної та цілеспрямованої контрпропагандистської діяльності; нейтралізація можливих негативних і деструктивних наслідків інформаційних та інформаційно-психологічних впливів; формування інформаційної безпеки особистості.

Вихідним для розуміння сутності поняття «інформаційна безпека особистості» так само, як і будь якого іншого поняття, є загальнофілософське розуміння «поняття» як форми мислення. У Філософському енциклопедичному словнику Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України визначено, що поняття – це «спосіб розуміння та абстрактного уявлення результатів пізнання певної предметної галузі через усвідомлення істотних характеристик її об'єктів» [19, с. 499]. У Логічному словнику, підготовленому М. Кондаковим і виданому Інститутом філософії АН СРСР, поняття визначається як «...цілісна сукупність суджень, тобто думок, в яких щонебудь стверджується про відмінні ознаки об'єкта, що досліджується, ядром якої є судження про найбільш загальні та в той же час суттєві ознаки цього об'єкта» [20, с. 393].

Таким чином, необхідною передумовою визначення сутності поняття «інформаційна безпека особистості» є визначення сутнісних ознак інформаційної безпеки особистості, які так само, як і сутнісні ознаки будь-якого предмета, процесу або явища, виявляються в процесі їхньої взаємодії з іншими предметами, процесами або явищами. Відповідно до цього сутнісні ознаки інформаційної безпеки насамперед виявляються у загрозах і викликах інформаційній сфері особистості й об'єктах інформаційних впливів на інформаційну сферу особистості.

У системі факторів, що впливають на стан інформаційної безпеки особистості, провідне місце посідають інформаційно-пропагандистські й інформаційно-психологічні впливи, що безпосередньо спрямовані на впровадження деструктивної інформації у свідомість і (або) у підсвідомість людини, що призводить до неадекватного сприйняття нею дійсності.

Дослідники наводять такі визначення інформаційної загрози: це такий інформаційний вплив (внутрішній або зовнішній), при якому створюється потенційна або актуальна (реальна) небезпека зміни напряму або темпів прогресивного розвитку держави, суспільства, індивідів; небезпека заподіяння шкоди життєво важливим інтересам особистості, суспільства, держави шляхом інформаційного впливу на свідомість, інформаційні ресурси й інфосферу машинно-технічних систем; сукупність чинників, що перешкоджають розвитку і використанню інформаційного середовища в інтересах особистості, суспільства і держави [10].

Аналізуючи вплив процесів, що відбуваються в інформаційній сфері, на інформаційну безпеку особистості, необхідно розрізняти характер стосунків суб'єктів інформаційних процесів. У дослідженнях науковців переважно виділяються лише два види таких стосунків: інформаційне протиборство й інформаційна війна, яка розглядається як вища форма інформаційного протиборства [21; 22]. Однак таке розуміння стосунків в інформаційній сфері, з одного боку, не вичерпує усієї палітри цих стосунків, а з іншого – залишає поза аналізом значний пласт інформаційних впливів на стан і тенденції інформаційної безпеки суспільства й особистості. Серед видів інформаційних стосунків, крім інформаційного протиборства та інформаційної боротьби, доцільно виділяти інформаційне протистояння та інформаційну взаємодію.

Загострення протиборства в інформаційній сфері зумовило створення спеціальної концепції, яка отримала назву «інформаційне протиборство». У межах концепції інформаційне протиборство визначається як активне зіткнення контрсуб'єктів (держав, соціальних груп, організацій) в інформаційно-психологічній сфері, що характеризується використанням методів, способів і засобів відкритого і прихованого інформаційного (інформаційно-психологічного) взаємовпливу супротивників із метою досягнення конкретних політичних та інших цілей, у результаті якого одні учасники протиборства отримують переваги, необхідні їм для подальшого розвитку, а інші їх утрачають [23].

У дослідженнях науковців здійснено ґрунтовний аналіз підходів до визначення сутності поняття «інформаційне протиборство», що склалися в сучасному науковому дискурсі [24, с. 57–58]. Однак, як уже підкреслювалося, серед видів інформаційних стосунків, крім інформаційного протиборства й інформаційної боротьби, доцільно виділяти інформаційне протистояння, що є формою «м'якої сили» інформаційно-пропагандистських та інформаційно-психологічних впливів.

Російський дослідник О. Володимирів у праці «Основи загальної теорії війни» наголошує, що вища форма війни – війна цивілізацій, це є війна

смислив, у якій перемагає не та сторона, яка виграє простір або навіть приходить до управління, а та, яка захоплює майбутнє [25].

Вітчизняні дослідники Р. Марутян [26], О. Пелін і Ю. Давидова [27], також Г. Почепцов [28] звертаються до проблеми «смыслових війн», які розглядаються складовою частиною сучасної гібридної війни, як новий вид когнітивного протистояння, що впливає на пізнавальну сферу людини і ведеться віртуально, коли ворог спочатку «перемагає розум і тільки потім – території» [29]. У процесі дослідження сутності, мети й інструментів «смыслових війн» науковці приходять до висновку про відмінність інформаційних і «смыслових війн», розкривають особливості «смыислової війни» Російської Федерації проти України [29]. У сучасних умовах російські дослідники активно вживають поняття «ментальна війна» [30; 31]. Мета такої війни, за думкою А. Ільницького, – знищення самосвідомості, зміна ментальної, цивілізаційної основи суспільства противника [31].

Інформаційні фактори (інформаційно-пропагандистські й інформаційно-психологічні впливи) є домінуючими, однак не єдиними факторами, що впливають на інформаційну безпеку особистості. Другою групою таких факторів є опосередковані впливи на об'єкти інформаційної безпеки особистості, до яких дослідники відносять психіку і свідомість людини [9, с. 41; 10; 32, с. 124].

Виділення свідомості об'єктом інформаційної безпеки особистості дозволяє через розуміння особистості суб'єктом суспільної свідомості як духовної реальності, що відображає буття в усьому різноманітті його рівнів і форм прояву та визначає ставлення до світу, зміст і спрямованість життя та діяльності людей, дозволяє виділити її детермінантами соціокультурні фактори (економічні, соціальні, політичні та духовні фактори), якими постають: процеси буття людства в цілому, світового співтовариства; стан і тенденції розвитку суспільства, процеси, що відбуваються в усіх сферах його життєдіяльності; безпосередні умови життєдіяльності особистості, стан та особливості процесів життя колективів.

Відображення у свідомості та сприйняття особистістю зазначених процесів може як відповідати, так і не відповідати ідеалам, цінностям, переконанням і поглядам особистості. Невідповідність впливає на психічний стан особистості, набуває певної емоційної забарвленості й через екзистенційні виміри буття особистості, у разі нерозуміння причин, реального стану, сутності і змісту процесів суспільної життєдіяльності, впливає або сприяє трансформації світоглядних позицій, життєвих позицій і стратегій особистості.

Третю групу факторів інформаційної безпеки особистості складає рівень сформованості свідомості і сталість функціонування психіки особистості.

«Інформаційна безпека особистості – це захищеність психіки і свідомості людини від небезпечних інформаційних впливів: маніпулювання свідомістю, дезінформування, спонукання до самогубства, образ тощо» [9, с. 41]. Таке розуміння інформаційної безпеки особистості зумовило виділення у структурі інформаційної безпеки інформаційно-психологічної безпеки, яку визначають і як стан захищеності індивідуальної, групової та суспільної свідомості й соціальних суб'єктів різних рівнів від впливу інформаційних факторів, які викликають дисфункціональні соціальні процеси. Такий стан дає змогу людині сформувати і відповідно належно використовувати систему адекватного сприйняття реальності й відношення до оточуючого світу і самої себе, що стає основою для подальшої соціальної поведінки людини; цей стан забезпечує цілісність людини як активного соціального суб'єкта й надає можливості для розвитку в умовах інформаційної взаємодії з оточуючим світом.

Четвертою групою факторів інформаційної безпеки особистості є здатність особистості існувати в сучасному інформаційному просторі. Інформаційно-психологічна безпека особистості (в широкому розумінні) – це насамперед належний рівень теоретичної та практичної підготовки особистості, при якому досягається захищеність і реалізація її життєво важливих інтересів і гармонійний розвиток незалежно від наявності інформаційних загроз.

Під впливом змісту інформаційних потоків, соціокультурних факторів у людини формуються образ мислення, світогляд, система цінностей і інтересів, які, з часом збагачуючись і розвиваючись у той чи інший бік, постають під час аналізу поточної інформації вже у вигляді своєрідного морально-семантичного фільтра. Власне, від орієнтації та усталеності цього фільтра суттєво залежать учинки, поведінка людини в тій чи іншій ситуації. На змістовні та якісні характеристики фільтра впливають історичні, національно-етнічні характеристики, система освіти, релігійні та філософські течії, ідеологічна пропаганда, інші складові інформаційного середовища.

Визначення об'єктів і факторів інформаційної безпеки особистості дозволяє визначити сутнісні риси інформаційної безпеки особистості. До таких сутнісних рис належать: інформаційна безпека особистості є інтегральною якістю особистості, що формується в процесі цілеспрямованої діяльності; інформаційна безпека особистості виявляється в здатності зберігати цілісність і сталість світоглядних позицій, системи цінностей і ціннісних орієнтацій, переконань і життєвих стратегій в умовах інформаційних та інформаційно-психологічних впливів, трансформації системи суспільних відносин і соціокультурних основ буття соціуму; основою інформаційної безпеки особистості є рівень сформованості світоглядних позицій, системи цінностей і ціннісних орієнтацій, інформаційної культури.

Запропоноване розуміння сутнісних рис інформаційної безпеки особистості дозволяє визначити її сутність і зміст. Інформаційна безпека особистості – це готовність і здатність особистості зберігати цілісність і сталість світоглядних позицій, системи цінностей і ціннісних орієнтацій, переконань і життєвих стратегій в умовах інформаційно-пропагандистських та інформаційно-психологічних впливів на свідомість і психіку, цивілізаційної ідентифікації соціуму та особистості, соціокультурних трансформацій суспільства.

За таким розумінням сутності інформаційної безпеки особистості у структурі інформаційної безпеки доцільно виділяти: світоглядно-ментальну складову (знання, переконання, цінності і ціннісні орієнтації, життєві позиції та ідеали); когнітивну складову (уміння аналізувати й оцінювати інформацію, процеси суспільної життєдіяльності); культурологічну складову (знання технологій інформаційних та інформаційно-психологічних впливів, культура користування сучасними технічними засобами інформації та комунікації).

Висновки. Проведений теоретико-методологічний аналіз інформаційної безпеки особистості дозволяє зробити декілька висновків.

Інформаційна безпека особистості – це готовність і здатність особистості зберігати цілісність і сталість світоглядних позицій, системи цінностей і ціннісних орієнтацій, переконань і життєвих стратегій в умовах інформаційно-пропагандистських та інформаційно-психологічних впливів на свідомість і психіку, цивілізаційної ідентифікації соціуму й особистості, соціокультурних трансформацій суспільства. Як цілісне і системне утворення інформаційна безпека особистості є органічною єдністю взаємопов'язаних складових: світоглядно-ментальної, когнітивної та культурологічної.

Розуміння інформаційної безпеки особистості як інтегральної якості особистості дозволяє визначити функції держави як суб'єкта інформаційної безпеки особистості – забезпечення інформаційної безпеки особистості: захист національного інформаційного простору від розповсюдження спотвореної або забороненої для поширення законодавством країни інформаційної продукції; проведення активної та цілеспрямованої контрпропагандистської діяльності; нейтралізація можливих негативних і деструктивних наслідків інформаційних та інформаційно-психологічних впливів; формування інформаційної безпеки особистості.

Запроваджений у дослідженні підхід до розуміння сутності інформаційної безпеки особистості як інтегральної якості особистості та визначення змісту інформаційної безпеки особистості постають теоретико-методологічною основою для формування державної політики щодо захисту інфор-

маційної безпеки особистості, визначення сутності та змісту процесу формування і забезпечення інформаційної безпеки особистості, основних напрямів діяльності щодо підвищення ефективності функціонування в сучасних умовах буття суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боднар І. Р. Сучасні реалії інформаційного суспільства: проблеми становлення та перспективи розвитку : монографія. Львів : Вид-во Львів. комерц. акад., 2013. 320 с.
2. Авксентьева Т. Г. Політика і влада в інформаційну епоху: український контекст. Харків : Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2013. 324 с.
3. Форос А. А. Інформаційна безпека як складова національної безпеки України. *Правова держава*. 2009. № 11. С. 222–226. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Prav_2009_11_45 (дата звернення: 02.09.2021).
4. Хоффман Л. Дж. Современные методы защиты информации : пер. с англ. Москва : Совет. радио, 1980. 57 с.
5. Тер-Акопов А. А. Безопасность человека: социальные и правовые основы. Москва : НОРМА, 2005. 272 с.
6. Волошина Н. М. Поняття «безпека інформації» та «інформаційна безпека» в сучасному науковому просторі. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. 2010. № 2. С. 53–56.
7. Дзьобань О. П., Пилипчук В. Г. Інформаційне насильство та безпека: світоглядно-правові аспекти : монографія. Харків : Майдан, 2011. 244 с.
8. Баранов О. А. Інформаційна безпека і економічні перетворення. *Поглиблення ринкових реформ та стратегія економічного розвитку України до 2010 р.* : матеріали міжнар. конф. Київ. 1999. Ч. 2, т. 1. 168 с.
9. Богуш В., Юдін О. Інформаційна безпека держави. Київ : МК-Прес, 2005. 432 с.
10. Інформаційна безпека особистості, суспільства, держави : підручник / Я. М. Жарков, М. Т. Дзюба, І. В. Замаруєва та ін. Київ : Вид.-полігр. центр «Київ. ун-т», 2008. 274 с.
11. Кравець Є. А. Інформаційна безпека держави. *Юридична енциклопедія* : в 6 т. Київ : Укр. енцикл., 1992. Т. 2: Д–Й. С. 744.
12. Ліпкан В. А. Національна безпека України : навч. посіб. Київ : КНТ, 2009. 576 с.
13. Квіткін П. В., Дятлова І. В., Лук'яненко В. В. Інформаційна безпека особистості в умовах сучасної війни. *Війни інформаційної епохи: міждисциплінарний дискурс* : монографія / за ред. В. А. Кротюка. Харків : ФОП Федорко М. Ю., 2021. С. 371–393.
14. Кормич Б. А. Організаційно-правові основи політики інформаційної безпеки України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2004. 42 с.
15. Золотар О. О. Інформаційна безпека людини: теорія і практика : монографія. Київ : Вид. дім «АртЕк», 2018. 446 с.

16. 60 хвилин на реакцію. Як ефективно протидіяти дезінформації, не запроваджуючи цензуру: досвід Тайваню. URL: http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/94406/60_khvylyn_na_reakciju_jak_jefektyvno_protudyjaty (дата звернення: 10.09.2021).
17. Про створення Центру протидії дезінформації : затв. Указом Президента України від 19 берез. 2021 р. № 106/2021. URL: <http://president.gov.ua/documents/1062021-37421> (дата звернення: 10.09.2021).
18. Положення про Центр протидії дезінформації : затв. Указом Президента України від 7 трав. 2021 р. № 187/2021. URL: <http://president.gov.ua/documents/1872021-38841> (дата звернення: 10.09.2021).
19. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; [редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін.]. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
20. Кондаков Н. И. Логический словарь. Москва : Наука, 1971. 656 с.
21. Історія інформаційно-психологічного протиборства : підручник / редкол.: Є. Д. Скулиш (голова) та ін. Київ : Наук.-вид. від. НА СБ України, 2012. 212 с.
22. Hula R., Perederii I., Vitrynska O. Information wars during a postmodern era. *Technology, engineering and science – 2018* : Collection of scientific papers on I International Scientific and Practical Conference, 24–25 October, 2018. London : PoltNTU, 2018. P. 99–101.
23. Ливенко В. І. Інформаційне протиборство у політичній сфері: до уточнення базових термінологічних конструкцій. *Нова парадигма. Філософія. Політологія. Соціологія*. 2012. Вип. 108. С. 136–144.
24. Інформаційна війна: соціально-онтологічний та мілітарний аспекти : монографія / Р. В. Гула, О. П. Дзьобань, І. Г. Передерій та ін. Київ : Каравела, 2020. 288 с.
25. Владимиров А. И. Основы общей теории войны : монография : в 2 ч. Москва : Моск. фин.-пром. ун-т «Синергия», 2013. 976 с.
26. Марутян Р. Р. Смыслові війни сучасності: український вимір. *Matrix-divergent*. 13.03.2017. URL: <https://matrix-info.com/rosiya-gotuyetsya-do-velykoyi-vijny-tu/> (дата звернення: 21.06.2021).
27. Пелін О. В., Давидова Ю. А. Смысловая зброя в умовах інформаційних війн. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Педагогіка, соціальна робота»*. 2014. Вип. 31. С. 125–127.
28. Почепцов Г. Г. Смысли і війни: Україна і Росія в інформаційній і смисловій війнах. Київ : Вид. дім «Киево-Могилян. акад.», 2016. 316 с.
29. Гібридна війна і журналістика. Проблеми інформаційної безпеки : навч. посіб. / за заг. ред. В. О. Жадька ; ред.-упоряд. О. І. Харитоненко, Ю. С. Полтавець. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. 356 с.
30. Ильницкий А. М. Безопасность страны как фундамент развития. *Арсенал Отечества*. 2021. № 1 (51). URL: <https://arsenal-otechestva.ru/article/1414-bezopasnost-strany-kak-fundament-razvitiya> (дата звернення: 10.09.2021).
31. Коровин В. Что такое ментальная война. *Деловая газета «Взгляд»*. 2021. 29 марта. URL: <https://vz.ru/opinions/2021/3/29/1091779.html> (дата звернення: 10.09.2021).
32. Петрик В. Сутність інформаційної безпеки держави, суспільства та особи. *Юридичний журнал*. 2009. № 5. С. 122–134.

REFERENCES

1. Bodnar, I. R. (2013). Suchasni realii informatsiinoho suspilstva: problemy stanovlennia ta perspektyvy rozvytku. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi komertsiiinoi akademii [in Ukrainian].
2. Avksentieva, T. H. (2013). Polityka i vlada v informatsiinu epokhu: ukrainskyi kontekst. Kharkiv: Kharkiv. nats. un-t im. V. N. Karazina [in Ukrainian].
3. Foros, A. A. (2009). Informatsiina bezpeka yak skladova natsionalnoi bezpeky Ukrainy. *Pravova derzhava – Constitutional state*, 11, 222–226. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Prav_2009_11_45 [in Ukrainian].
4. Hoffman, L. Dzh. (1980). Sovremennye metody zashchity informacii / per. s angl. Moskva: Sovetskoe radio [in Russian].
5. Ter-Akopov, A. A. (2005). Bezopasnost' cheloveka: social'nye i pravovye osnovy. Moskva: NORMA [in Russian].
6. Voloshyna, N. M. (2010). Poniattia «bezpeka informatsii» ta «informatsiina bezpeka» v suchasnomu naukovomu prostori. *Suchasni informatsiini tekhnologii u sferi bezpeky ta oborony – Modern information technologies in the field of security and defense*, 2, 53–56 [in Ukrainian].
7. Dzoban O. P., Pylypchuk V. H. (2011). Informatsiine nasylstvo ta bezpeka: svitohliadno-pravovi aspekty. Kharkiv: Maidan [in Ukrainian].
8. Baranov, O. A. (1999). Informatsiina bezpeka i ekonomichni peretvorennia. *Pohlyblennia rynkovykh reform ta stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy do 2010 r.*: Proceedings of the International Conference. Kyiv. Part 2, vol. 1 [in Ukrainian].
9. Bohush, V., Yudin, O. (2005). Informatsiina bezpeka derzhavy. Kyiv: MK-Pres [in Ukrainian].
10. Zharkov, Ya.M., Dziuba, M. T., Zamaruieva, I. V. et al. (2008). Informatsiina bezpeka osobystosti, suspilstva, derzhavy. Kyiv: Vydavnycho-polihrafichniy tsentr «Kyivskyyi universytet» [in Ukrainian].
11. Kravets, Ye.A. (1992). Informatsiina bezpeka derzhavy. *Yurydychna entsyklopediia*: v 6 t. Kyiv: Ukr. Entsykl. [in Ukrainian].
12. Lipkan, V. A. (2009). Natsionalna bezpeka Ukrainy. Kyiv: KNT [in Ukrainian].
13. Kvitkin, P. V., Diatlova, I. V., Luk'ianenko, V. V. (2021). Informatsiina bezpeka osobystosti v umovakh suchasnoi viiny. Viiny informatsiinoi epokhy: mizhdystyplinarnyi diskurs. V. A. Krotiuk (Ed.). Kharkiv: FOP Fedorko M. Yu. [in Ukrainian].
14. Kormych, B. A. (2004). Orhanizatsiino-pravovi osnovy polityky informatsiinoi bezpeky Ukrainy. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
15. Zolotar, O. O. (2018). Informatsiina bezpeka liudyny: teoriia i praktyka. Kyiv: TOV Vydavnychiy dim «ArtEk» [in Ukrainian].
16. 60 khvylyn na reaktsiiu. Yak efektyvno protydiaty dezinformatsii, ne zaprovadzhuiuchy tsenzuru: dosvid Taivaniu. URL: http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/94406/60_khvylyn_na_reakciju_Jak_jefektyvno_protidyjaty [in Ukrainian].

17. Pro stvorennia Tsentru protydivi dezinformatsii: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 19 berезnia 2021 roku № 106/2021 (2021).
18. Polozhennia pro Tsentri protydivi dezinformatsii: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 7 travnia 2021 roku № 187/2021 (2021).
19. Filosofskiy entsyklopedychnyy slovnyk (2002). NAN Ukrainy, In-t filosofii imeni H. S. Skovorody; [redkol.: V. I. Shynkaruk (holova) ta in.]. Kyiv: Abrys [in Ukrainian].
20. Kondakov, N. I. (1971). Logicheskij slovar'. Moskva: Nauka [in Russian].
21. Istoriiia informatsiino-psykholohichnoho protyborstva (2012): pidruch. / redkol.: Ye. D. Skulysh (Ed.) et al. Kyiv : Nauk.-vyd. viddil NA SB Ukrainy [in Ukrainian].
22. Hula, R., Perederii, I., Vitrynska, O. (2018). Information wars during a postmodern era. *Technology, engineering and science – 2018: proceedings of the 1th International Scientific-Practical Conference*. London: PoltNTU, 99–101.
23. Lyvenko, V. I. (2012). Informatsiine protyborstvo u politychnii sferi: do utochnennia bazovykh terminolohichnykh konstruksii. *Nova paradyhma. Filosofiiia. Politolohiia. Sotsiolohiia, issue – A new paradigm. Philosophy. Politology. Sociology. 108, 136–144* [in Ukrainian].
24. Hula, R. V., Dzoban, O. P., Perederii, I. H. et al. (2020). Informatsiina viina: sotsialno-ontolohichnyi ta militaryni aspekty. Kyiv: Karavela [in Ukrainian].
25. Vladimirov, A. I. (2013). Osnovy obshchej teorii vojny. (Part. 1–2). Moskva: Moskovskij finansovo-promyshlennyj universitet «Sinergiya» [in Russian].
26. Marutian, R. R. (2017). Smyslovi viiny suchasnosti: ukrainskyi vymir. *Matrix-divergent*, 13.03.2017. URL: <https://matrix-info.com/rosiya-gotuyetsya-do-velykoyi-vijny-tu/> [in Ukrainian].
27. Pelin, O. V., Davydova, Yu.A. (2014). Smyslova zbroia v umovakh informatsiinykh viin. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: «Pedagogika, sotsialna robota», issue – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: «Pedagogy, social work», 31, 125–127* [in Ukrainian].
28. Pocheptsov, H. H. (2016). Smysly i viiny: Ukraina i Rosiia v informatsiinii i smyslovii viinakh. Kyiv: Vydavnychi dim «Kyievo-Mohylianska akademiia» [in Ukrainian].
29. Hibrydna viina i zhurnalistyka. Problemy informatsiinoi bezpeky. (2018). V. O. Zhadka; O. I. Kharytonenko, Yu. S. Poltavets (Eds.). Kyiv: Vyd-vo NPU im. M. P. Drahomanova [in Ukrainian].
30. Il'nickij, A. M. (2021). Bezopasnost' strany kak fundament razvitiya. *Arsenal Otechestva – Arsenal of the Fatherland*, 1 (51). URL: <https://arsenal-otechestva.ru/article/1414-bezopasnost-strany-kak-fundament-razvitiya> [in Russian].
31. Korovin, V. (2021). Chto takoe mental'naya vojna. *Delovaja gazeta Vzglyad – Business newspaper «Look»*. URL: <https://vz.ru/opinions/2021/3/29/1091779.html> [in Russian].
32. Petryk, V. (2009). Sutnist informatsiinoi bezpeky derzhavy, suspilstva ta osoby. *Yurydychnyi zhurnal – Legal journal*, 5, 122–134 [in Ukrainian].

Квиткин Петр Васильевич, кандидат философских наук, профессор, профессор кафедры философии, Харьковский национальный университет Воздушных Сил имени Ивана Кожедуба, Украина

Дятлова Ирина Владимировна, кандидат философских наук, старший преподаватель кафедры философии, Харьковский национальный университет Воздушных Сил имени Ивана Кожедуба, Украина

Петрова Людмила Александровна, кандидат философских наук, доцент, ученый секретарь, Харьковский национальный университет Воздушных Сил имени Ивана Кожедуба, Украина

ИНФОРМАЦИОННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ ЛИЧНОСТИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ

Рассмотрена проблема информационной безопасности личности в современном обществе. Осуществлен анализ нормативно-правового обеспечения информационной безопасности общества и личности, концептуальных подходов к исследованию сущности и содержания информационной безопасности личности. Обосновано понимание информационной безопасности личности как интегрального качества личности. Определены сущность и содержание информационной безопасности личности.

Ключевые слова: *информационная безопасность, информационная безопасность личности, содержание информационной безопасности личности.*

Kvitkin Petro Vasyliovych, PhD in Philosophy, Professor, Professor of Department of Philosophy, Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University, Ukraine

Diatlova Iryna Volodymyrivna, PhD in Philosophy, Senior Lecturer at the Department of Philosophy, Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University, Ukraine

Petrova Lyudmyla Olexandrivna, PhD in Philosophy, Academic Secretary, Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University, Ukraine

PERSONAL INFORMATION SECURITY: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ANALYSIS

The problem of personal information security in modern society is considered. The analysis of the regulatory and legal support of information security of society and the individual, conceptual approaches to the study of the essence and content of information

security of the individual. The understanding of information security of a person as an integral quality of a person has been substantiated. The essence and content of personal information security has been determined.

Keywords: *information security, information security of a person, the content of information security of a person.*

